
MAKROEKONOMİ

http://myweb.sabanciuniv.edu/alpayf/files/2010/07/FGE_2010.pdf

---

Feza Gürsey Enstitüsü
Yoğun Programlı Dersler
Temmuz 2010

**Ekonomistler neden
anlaşamaz?**

Ekonomistler neden anlaşamaz?

Mikroekonomi ‘küçük’ olanı tartışır:

- (i) Tüketicilerin, işadamlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve kamu kurumlarının “birey olarak” iktisadi sorunları ile ilgilenir;
- (ii) Bu kişi ve kurumların birbirleriyle alışveriş (ticaret, değişim) yapmasının arkasındaki güdüleri inceelr;
- (iii) Belirli malların veya üretim faktörlerinin alışverişini sonucunda ortaya çıkan durumu anlamaya çalışır.

Ekonomistler neden anlaşamaz?

Makroekonomi ise 'büyük' ile ilgilidir. Toplulaştırılmış veriler üzerine kurulur:

Makroekonomik politikaların beş geniş amacı vardır:

- (i) Uzun vadede ekonominin büyümesini sağlamak;
- (ii) Tam istihdama ulaşmak;
- (iii) Fiyat istikrarını sağlamak;
- (iv) Uluslar arası ilişkilerde istikrarı sağlamak;
- (v) Kısa dönemdeki dalgalanmalarla uğraşmak.

Ekonomistler neden anlayamaz?

- Makroekonomik Politikalar
  - Para politikası
  - Maliye politikası

  - İstikrar

Ekonomistler neden anlayamaz?

■ Klasikler

- *Önemli isimler:* Adam Smith (1723-1790), David Hume (1711-1776), David Ricardo (1772-1823), John Stuart Mill (1806-1873), Knut Wicksell (1851-1926), Irving Fisher (1867-1947).

- Şu varsayımlara dayanır:
  - Kişiler ve firmalar kendi çıkarları için uğraşırlar ve
  - ücretler ve fiyatlar piyasalarda dengeyi sağlamak üzere çok çabuk hareket ederler.

Ekonomistler neden anlayamaz?

■ Klasikler

- Bu varsayımlar altında serbest piyasanın ‘görünmez eli’ çok iyi çalışır ve hükümetin ekonomiye müdahale etmesine pek gerek kalmaz.
- **Sonuç:** Makroekonomik politikalara ihtiyaç yoktur. Piyasaları kendi haline bırakmak gerekir: “Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler!”

Ekonomistler neden anlaşamaz?

■ Keynesgiller

- *Önemli isimler:* çok fazla.
- Temel varsayım
  - Ücretler ve fiyatlar piyasa mekanizmasının gerektirdiği/beklediği hızda hareket etmezler.

Ekonomistler neden anlaşamaz?

■ Keynesgiller

- Dolayısıyla, ‘görünmez el’ o kadar iyi çalışmaz, devlet müdahalesi gerekir.
  - Mali politikalar çok faydalıdır.
  - Para politikaları pek işe yaramaz.

Ekonomistler neden anlayamaz?

■ Neoklasik sentezciler:

- *Önemli isimler:* Paul Samuelson (1915-2009), James Tobin (1918-2002), Franco Modigliani (1918-2003), Robert Solow (1924-) 1950 and 1960larda Milton Friedman (1912-2006) hariç hemen tüm ünlü iktisatçılar.
- Klasik ve Keynesgil iktisadın en iyi kısımlarını alıp birleştirirler:
  - Ekonomi kısa vadede Keynesgil, uzun vadede Klasik'tir.

Uzun vade? Kısa vade?

■ Vade farkı

- Uzun ve kısa vade zamandan biraz daha farklı bir ayrıma işaret eder.
- Uzun vadede her şey değişir ve dengeye ulaşır.
- Kısa vadede ise bazı nedenlerle önemli değişkenler sabit kalır ve piyasa mekanizmasının çalışmasını engeller, denge oluşmaz.

Ekonomistler neden anlaşamaz?

■ Neoklasik sentezciler:

- Hem para hem de maliye politikaları etkilidir.
- Hükümet ekonominin gidişatına göre dengeleyici müdahaleler yapmalıdır.

Ekonomistler neden anlayamaz?

■ Parasalcılar

- ❑ *Önemli isimler:* Milton Friedman (1912-2006) ve “Şikago mafyası”
- ❑ Paranın Nicelik Kuramı.
- ❑ Para politikası işe yarar, fakat...
- ❑ Politikayı uygulayanlar hep müdahalede gecikir, hata yapar, ve işi daha kötü hale getiriler.

Piyasalar neden çalışmaz?

- **Piyasaların çalışmaması ile ilgili bazı nedenler**
  - Bilgi eksikliği
    - Ahlaki tehlike (moral hazard)
    - Olumsuz seğim (adverse selection)
  - Ölçek ekonomileri
  - Dışsallıklar
    - Pozitif ve negatif dışsallıklar
    - Kamu malları
  - Belirsizlik

Ekonomistler neden anlayamaz?

■ Yeni Klasikler

- Mikroekonomi temelli yaklaşım
- Bilimsel modelleme
- Rasyonel beklentiler

■ Yeni Keynesgiller

- Mikroekonomik yaklaşım
- Piyasada katılıkların varlığı

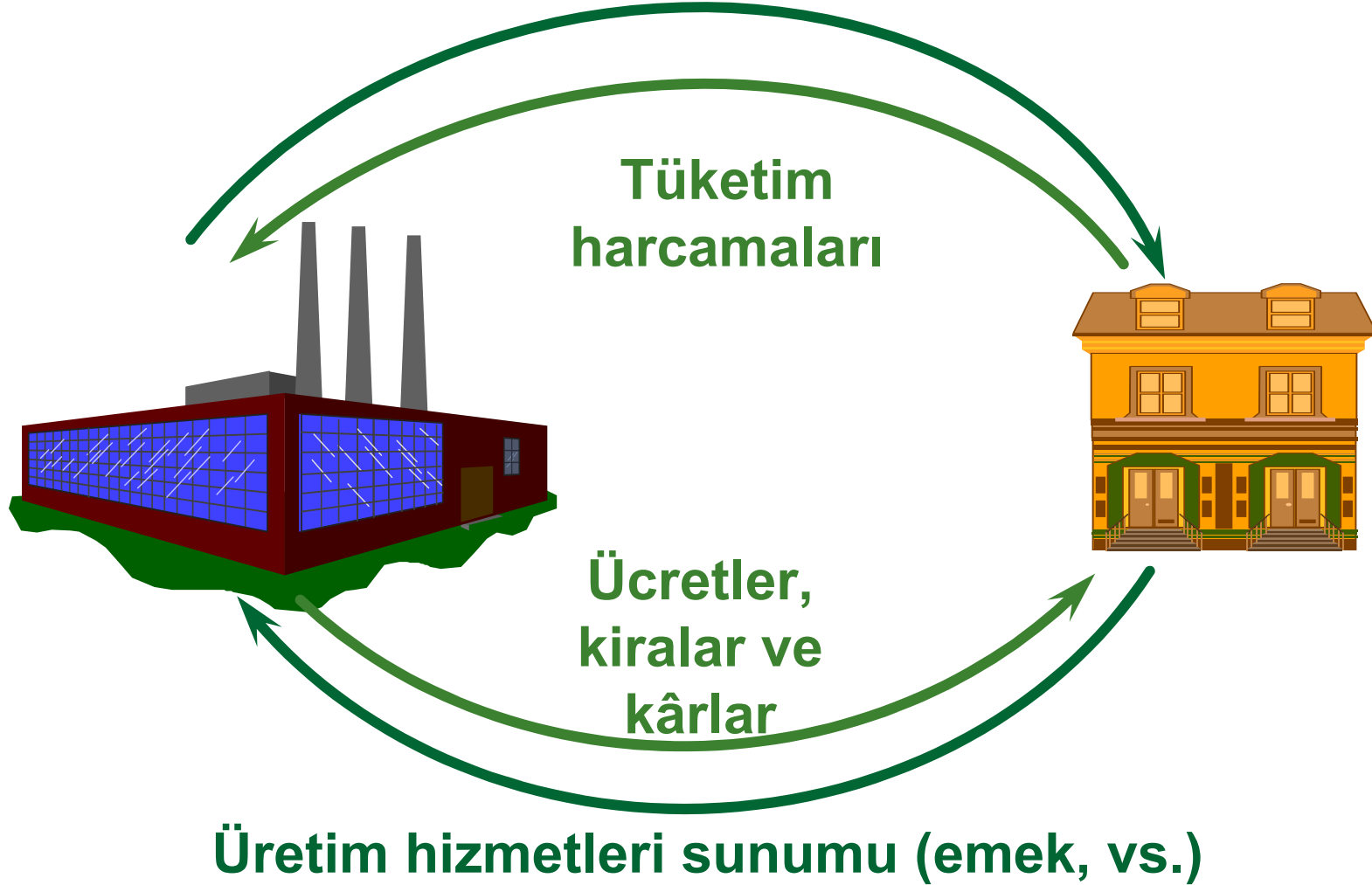

Ekonominin büyüklüğü nasıl ölçülür?

Malların ve Gelirlerin Çevrimi

Mallar ve Hizmetler

Malların ve Gelirlerin Çevrimi

- Makro konular
  - Toplam akımın boyutu
- Mikro konular
  - tek tek piyasalar
  - her bir piyasanın kendi içinde seçimler ve kararlar

Ulusal Hesaplar

■ Refah ve Gayrisafi Gelir

□ Stoklar ve Akımlar

- Bir kişinin refahı, zenginlik seviyesi stok; geliri ve harcamaları ise akımdır.
- Bir ülkedeki sermaye birikimi stok; yatırım miktarı ise akımdır.
- Kamu borcu stok; bütçe açığı akımdır.

Ulusal Hesaplar

- Üretim Yöntemiyle
- Harcamalar Yöntemiyle
- Gelir Yöntemiyle

NIA – Production Approach

■ Üretim Yöntemi

□ Muhasebeleştirme

- Elmaları armutlarla toplamak
- Katma değer
- Yeni ürünler (stoklar hesaba dahil değil)
- Zımnı (örtük) değerler
- Kara ekonomi

Ulusal Hesaplar – Üretim Yöntemiyle

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Üretim Yöntemi)	Cari Fiyatlarla (milyon TL)		
	2007	2008	2009
Tarım	64,332	72,275	78,398
Tarım, avcılık ve ormancılık Agriculture, hunting and forestry	62,568	70,742	76,410
Balıkçılık Fishing	1,764	1,533	1,988
Sanayi	168,502	187,817	179,741
Madencilik ve Taşocakçılığı	10,531	13,458	14,235
İmalat Sanayi	141,853	153,721	142,704
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	16,118	20,638	22,801
Hizmetler	521,551	594,493	607,726
İnşaat	41,013	44,658	36,594
Toptan ve perakende ticaret	103,129	116,297	102,516
Oteller ve Lokantalar	19,074	21,035	23,771
Ulaştırma, depolama ve haberleşme	117,583	135,030	127,028
Mali aracı kuruluşların faaliyetleri	27,393	33,037	44,292
Konut Sahipliği	91,070	106,138	120,329
Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	34,599	40,671	45,196
Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik	32,998	36,437	41,356
Eğitim	24,634	27,878	31,819
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	13,910	15,578	16,453
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	14,654	16,031	16,522
Evçi personel çalıştıran hanehalkları	1,494	1,705	1,849
Sektörler Toplamı	754,385	854,585	865,865
Dolaylı ölçülen mali aracılık hizmetleri	12,929	14,928	21,708
Vergi-Sübvansiyon	101,723	110,877	109,817
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Alıcı fiyatlarıyla)	843,178	950,534	953,974

Ulusal Hesaplar – Harcamalar Yöntemiyle

■ Harcamalar Yöntemi

Gelir = Tüketim + Yatırımlar + Kamu Harcamaları + Net İhracat

(Net İhracat = İhracat – İthalat = $X - M$)

$$Y = C + I + G + NX$$

Ulusal Hesaplar – Harcamalar Yöntemiyle

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Harcamalar Yöntemi)	Cari Fiyatlarla (milyon TL)		
	2005	2006	2007
İç Talep	889,653	974,720	984,090
Özel Tüketim	709,055	785,625	823,476
Yerleşik Hanehalklarının Tüketimi	601,239	663,944	683,298
Yerleşik ve Yerleşik Olmayan Hanehalklarının Yurtiçi Tüketimi	628,733	695,620	716,786
(Eksi) Yerleşik Olmayan Hanehalklarının Yurtiçi Tüketimi	31,742	36,241	39,899
Yerleşik Hanehalklarının Yurtdışı Tüketimi	4,247	4,565	6,412
Devletin Nihai Tüketim Harcamaları	107,816	121,681	140,178
Maaş, Ücret	59,601	66,987	75,915
Mal ve Hizmet Alımları	48,215	54,694	64,263
Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu	180,598	189,094	160,613
Kamu Sektörü	28,675	36,725	34,782
Makine - Teçhizat	4,970	6,654	5,970
İnşaat	23,705	30,071	28,812
Özel Sektör	151,924	152,369	125,832
Makine - Teçhizat	92,967	92,148	80,617
İnşaat	58,957	60,222	45,215
Stok Değişimleri	-2,961	17,949	-18,942
Dış Talep	-43,513	-42,135	-11,174
Mal ve Hizmet İhracatı	188,225	227,253	221,031
Mal ve Hizmet İthalatı (Eksi)	231,738	269,388	232,204
Gari Safi Yurt İçi Hasıla	843,178	950,534	953,974

Ulusal Hesaplar – Gelir Yöntemiyle

■ Gelir Yöntemi

Toplam Üretim = Emeğin getirisi + Sermayenin getirisi + Kiralar + (Dolaylı) Vergiler

GSYİH (Gelir Yöntemiyle)	Cari Fiyatlarla (milyon TL)			
	2003	2004	2005	2005(%)
ÜRETİM VE İTHALAT VERGİLERİ (NET)	73,989	94,570	115,728	17.8
ÜRETİM VE İTHALAT VERGİLERİ	75,191	95,615	117,092	18.0
(EKSİ) SÜBVANSİYONLAR	1,202	1,044	1,364	0.2
SABİT SERMAYE TÜKETİMİ	34,503	39,175	42,243	6.5
İŞGÜCÜ ÖDEMELERİ	118,799	147,074	172,773	26.6
KAMU	63,093	74,622	86,086	13.3
ÖZEL SEKTÖR	55,706	72,452	86,686	13.4
İŞLETME ARTIĞI	227,490	278,213	318,188	49.0
TARIM (ÜCRET DIŞI)	43,426	50,702	53,734	8.3
DİĞER	184,064	227,511	264,454	40.8
GSYİH	454,781	559,033	648,932	100.0

Reel ve Nominal GSYİH

- Aynı elmanın fiyatı aydan aya, yıldan yıla değişiyorsa GSYİH neyi ölçüyor? Kandırılıyor muyuz?
- Reel (gerçek) ekonominin büyüklüğünü nasıl ölçeriz?
- Reel ve nominal ne demek?

Reel ve Nominal GSYİH

- Nominal GSYİH

Bugünkü fiyat ve miktarları kullanarak hesaplanır.

- Reel GSYİH

Baz yılı fiyatları ancak bugünkü miktarlar kullanılarak hesaplanır.

- GSYİH Deflatörü

$$\text{GSYİH Def.} = \text{Nominal GSYİH} / \text{Reel GSYİH}$$

Hayat Pahalılığı

■ *Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE)*

$$\text{TÜFE} = \frac{[(\text{Elmanın Bugünkü Fiyatı} \times 2003 \text{ Elma Miktarı}) + (\text{Portakalın Bugünkü Fiyatı} \times 2003 \text{ Portakal Miktarı})]}{[(2003 \text{ Elma Fiyatları} \times 2003 \text{ Elma Miktarı}) + (2003 \text{ Portakal Fiyatı} \times 2003 \text{ Portakal Miktarı})]}$$

$$\text{CPI} = \text{Ağırlık}_{\text{Elma}} * \text{Bugünkü Elma Fiyatı} + \text{Ağırlık}_{\text{Portakal}} * \text{Portakalın Bugünkü Fiyatı}$$

- TÜFE belirli bir tüketim sepetinin (pazar filesinin) fiyatındaki değişimi ölçmeye yarar.

GSYİH Deflatörü

■ GSYİH Deflatörü

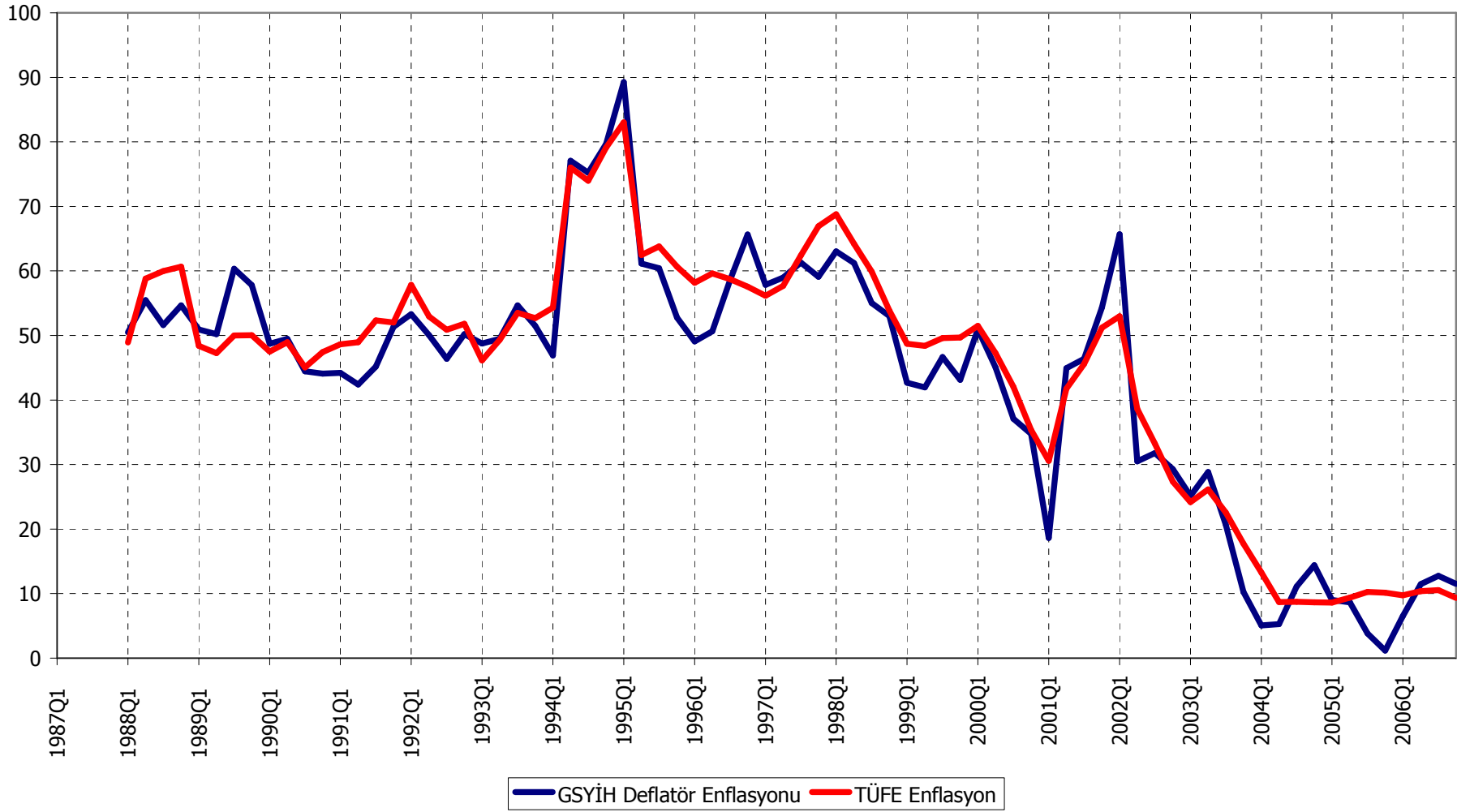
$$\text{GSYİH-Def} = \frac{[(\text{Elmanın Bugünkü Fiyatı} \times \text{Elmanın Bugünkü Miktarı}) + (\text{Portakalın Bugünkü Fiyatı} \times \text{Portakalın Bugünkü Miktarı})]}{[(2003 \text{ Elma Fiyatı} \times \text{Elmanın Bugünkü Miktarı}) + (2003 \text{ Portakal Fiyatı} \times \text{Portakalın Bugünkü Miktarı})]}$$

$$\text{GSYİH-Def} = \text{Ağırlık}_{\text{Elma}} * \text{Bugünkü Elma Fiyatı} + \text{Ağırlık}_{\text{Portakal}} * \text{Bugünkü Portakal Fiyatı}$$

- GSYİH-Def her sene değişen bir sepetin fiyatını hesaplamaya yarar.

TÜFE ve GSYİH Deflatörü

Türkiye'de Enflasyon (%)

Reel Ulusal Hesaplar – Üretim Yöntemiyle

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Üretim Yöntemi)	Sabit (1998) Fiyatlarla (milyon TL)		
	2007	2008	2009
Tarım	9,047	9,434	9,770
Tarım, avcılık ve ormancılık Agriculture, hunting and forestry	8,737	9,141	9,446
Balıkçılık Fishing	310	292	324
Sanayi	27,131	27,212	25,330
Madencilik ve Taşocaklığı	772	814	759
İmalat Sanayi	24,327	24,290	22,537
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	2,032	2,107	2,033
Hizmetler	62,688	63,466	61,538
İnşaat	6,574	6,041	5,058
Toptan ve perakende ticaret	13,437	13,237	11,860
Oteller ve Lokantalar	1,921	1,883	1,957
Ulaştırma, depolama ve haberleşme	14,811	15,026	13,953
Mali aracı kuruluşların faaliyetleri	9,906	10,803	11,724
Konut Sahipliği	4,779	4,890	5,091
Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	3,256	3,473	3,628
Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik	3,098	3,108	3,198
Eğitim	1,984	2,007	2,048
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	1,191	1,230	1,269
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	1,583	1,611	1,593
Ev içi personel çalıştıran hanehalkları	147	156	159
Sektörler Toplamı	98,865	100,111	96,638
Dolaylı ölçülen mali aracılık hizmetleri	6,246	6,773	7,429
Vergi-Sübvansiyon	8,635	8,584	7,879
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Alıcı fiyatlarıyla)	101,255	101,922	97,088

Açıklar:

Cari Açık ve Bütçe Açığı

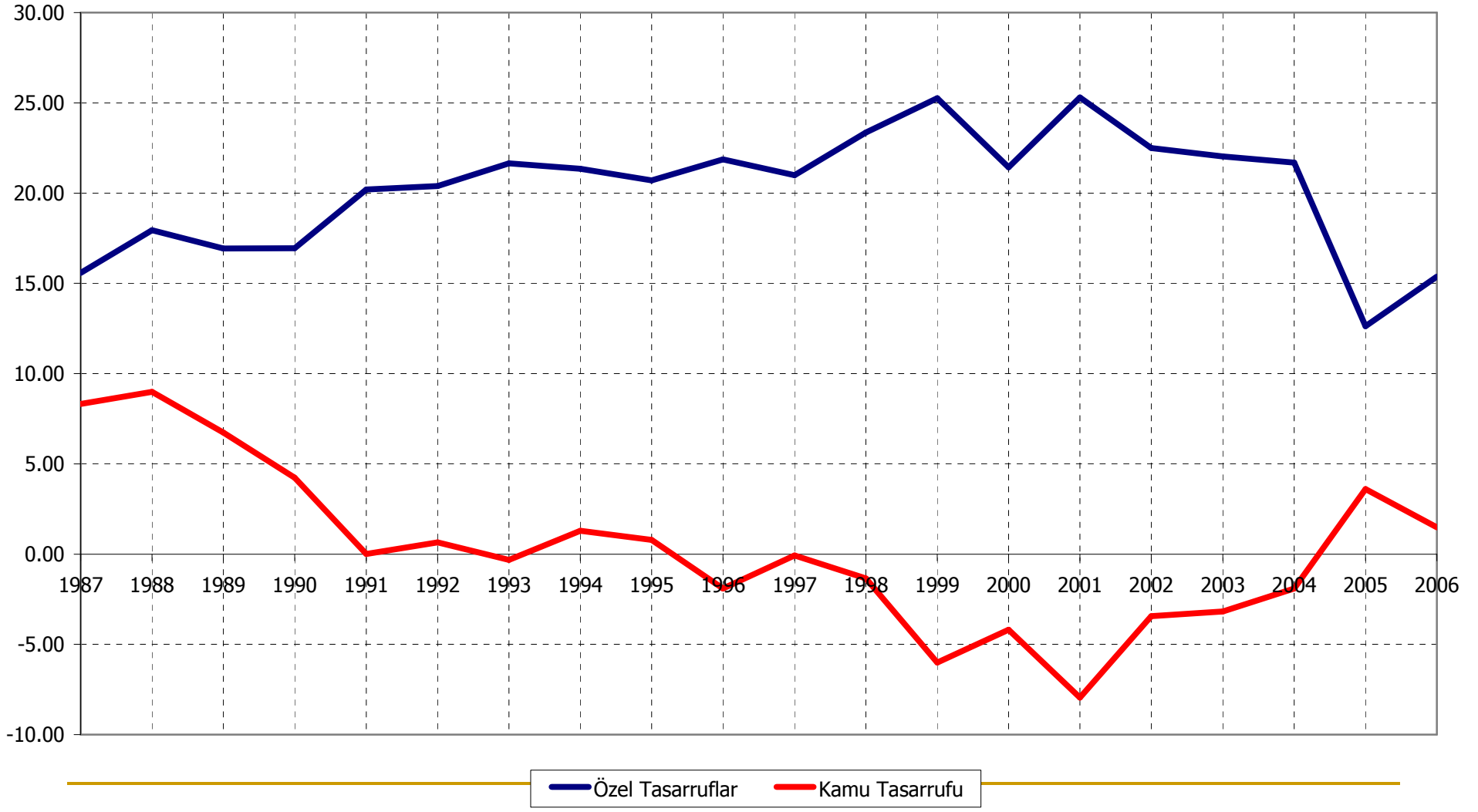
Tasaruflar

- Ulusal Tasarruf = Özel Tasarruf + Kamu Tasarrufu
- Özel Tasarruf = Kullanılabilir Gelir – Tüketim
- Kamu tasarrufu = Net Kamu Geliri – Kamu Harcam.

$$S = S_p + S_g$$
$$S_p = Y^d - C$$
$$S_g = T - G$$

Tasarruflar

GSYİH Yüzdesi Olarak Tasarruflar

Tasarruflar

- Tasarrufların Kullanımı ve Çifte Açık

$$S = S_p + S_g$$

$$S = Y - C - G$$

$$S = (C + I + G + NX) - C - G$$

$$S = I + NX$$

$$S = I + CA$$

Tasarruflar

- Tasarrufların Kullanımı ve Çifte Açık

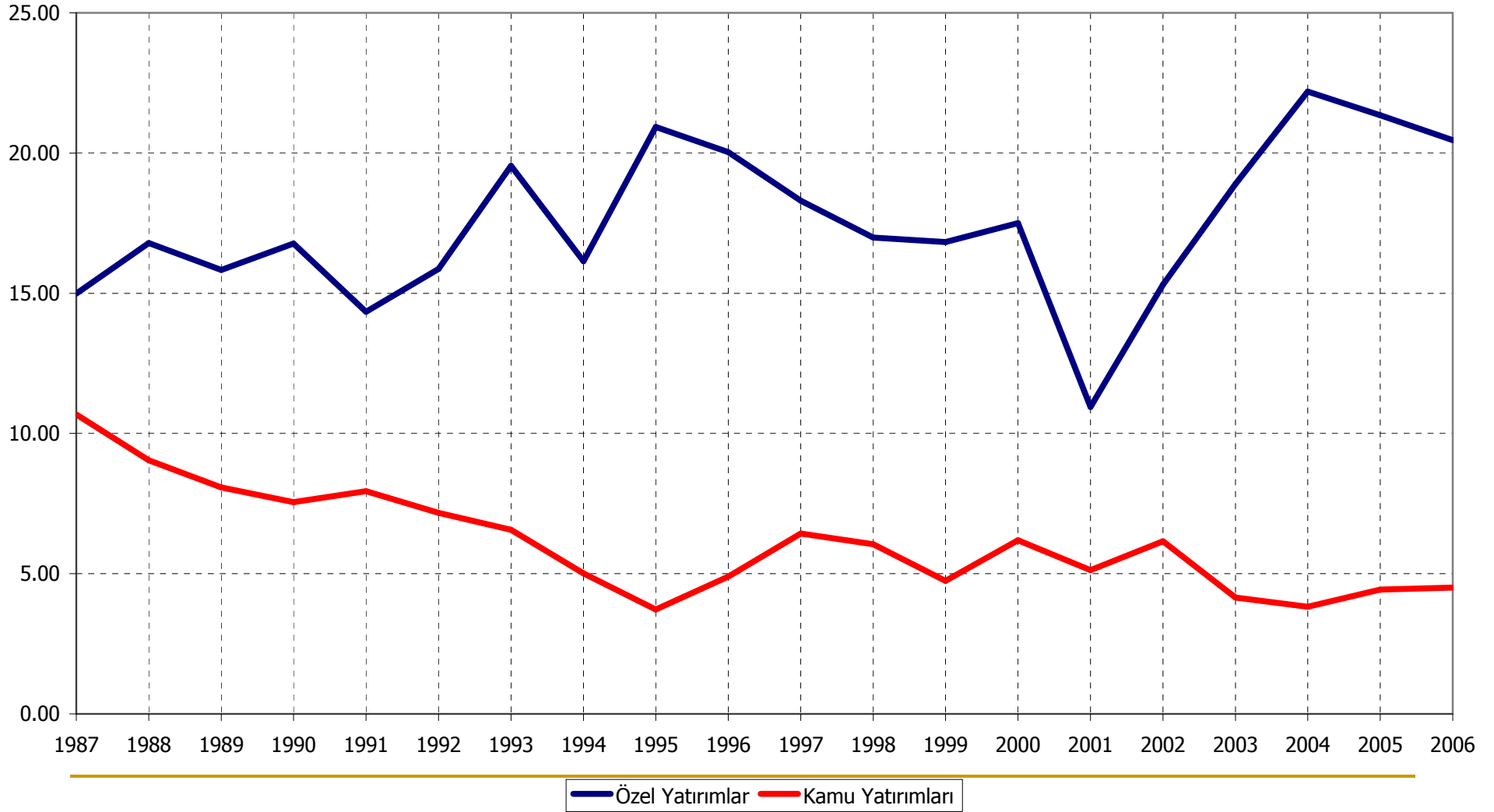
$$S = S_p + S_g = I + CA$$

$$S_p - I = -S_g + CA$$

(Özel Tasarruflar – Yatırımlar) =
Bütçe Açığı + Cari Açık

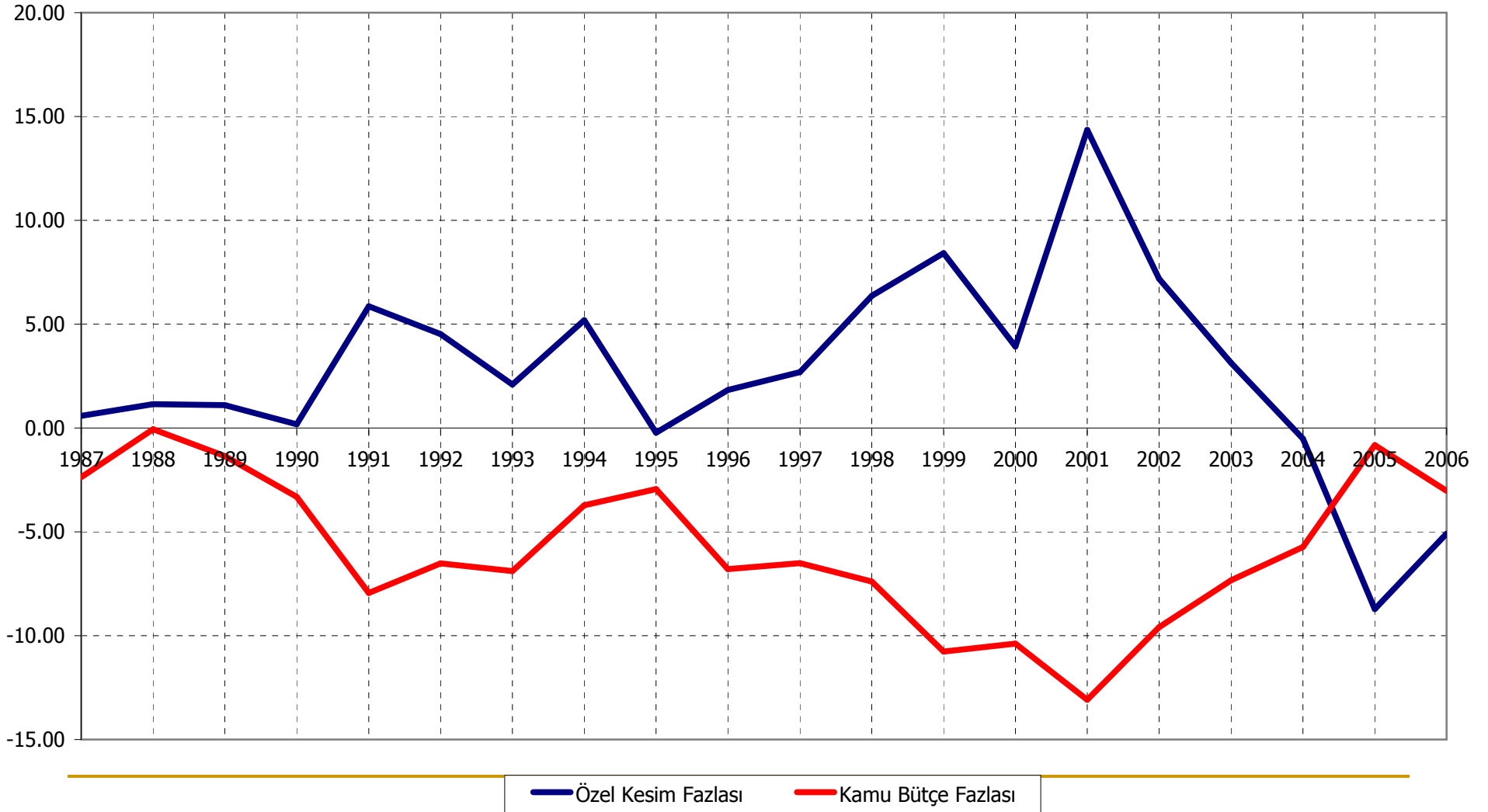
Tasarruflar

Yatırımların GSYİH'deki Payı (%)

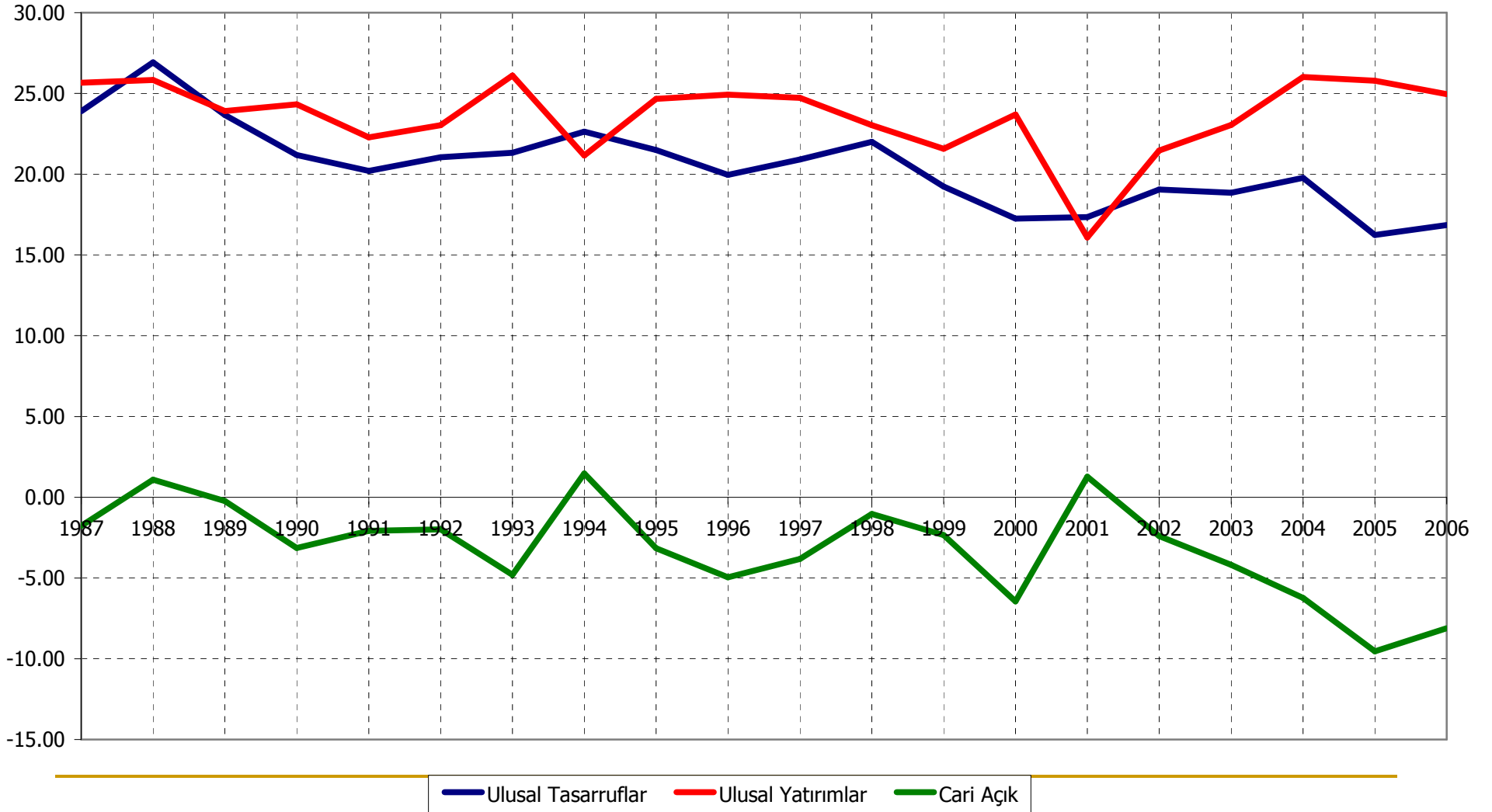
Tasarruflar

Tasarruf-Yatırım Fazlasının GSYİH İçindeki Payı (%)

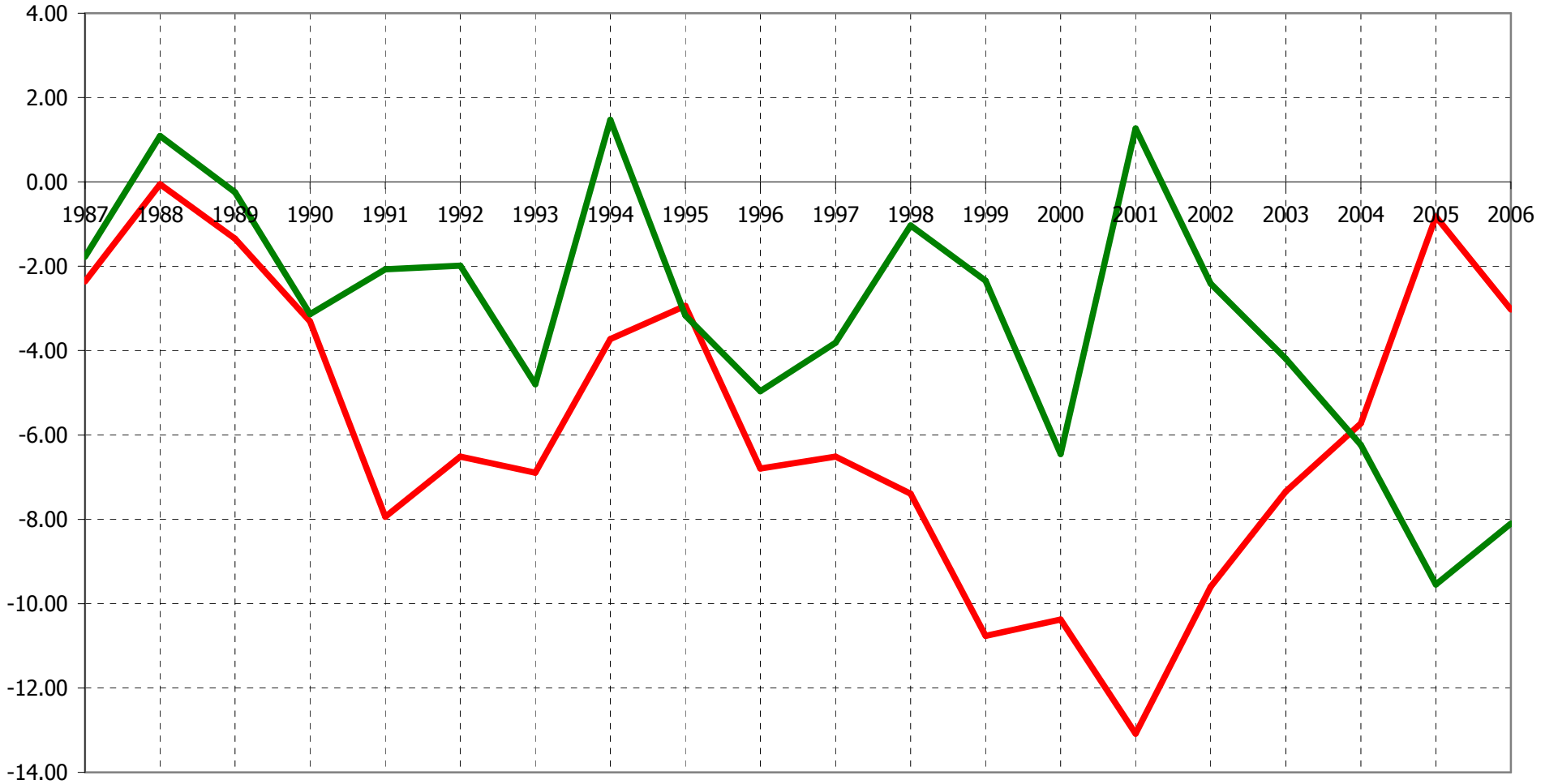
Tasarruflar

Cari Açığın (Fazlanın) GSYİH İçindeki Payı (%)

Tasarruflar

Çifte Açığın GSYİH İçindeki Payı (%)

— Kamu Bütçe Fazlası — Cari Açık

İşsizlik ve Faiz

Üretim Fonksiyonu

- $Y = A F(K,L)$

Y reel üretim, K sermaye, L istihdam ve A bir tür etkinlik ölçüsü.

- Not: Elbette başka girdiler de var. Ancak biz katma değer üretimine odaklanıyoruz.

Üretim Fonksiyonu

- Sermayenin (emeğin) ‘marjinal’ getirisi artıdır.
  - Öteki bütün faktörleri sabit tuttuğumuzda, sermayenin (emeğin) miktarını arttırsak, üretim artar.
- Sermaye (emek) “**azalan marjinal getiri**” yasasına uyar.
  - Belirli bir istihdam düzeyinde, sermaye stoğu az ise, bir birim sermaye artışı, üretimde, sermaye stoğunun çok olduğu durumdan daha fazla artış getirir.

Üretim Fonksiyonu

- Arz şoklarına bazı örnekler:
  - iklim değişikliği,
  - yeni kanunlar,
  - yeni teknolojiler,
  - emek ve sermaye dışında diğer üretim girdilerinde değişim (örn. petrol fiyatlarındaki ani artış).

İşsizlik: Emeğe olan talep

■ Model:

- Her firma yeni bir işçi işe alırken **fayda** ve **zarar** analizi yapar.
- Fayda
her yeni işçinin geliri ne kadar arttırdığı, $P \cdot MP_L$.
- Maliyet
her yeni işçinin ücreti, W .

İşsizlik: Emeğe olan talep

■ Model:

Eğer

- $MP_L > w \quad \Rightarrow$ işe al.
- $MP_L < w \quad \Rightarrow$ işten çıkar.
- $MP_L = w \quad \Rightarrow$ en uygun değer.

MP_L emeğin marjinal getirisi,
 w reel ücret (ne demek?).

İşsizlik: Emek arzı

- İnsanlar tüketmekten ve dinlenceden hoşlanırlar.
- Tüketim ya babadan kalma mirasınız varsa ya da çalışarak elde edeceğiniz gelir sayesinde mümkün olur.

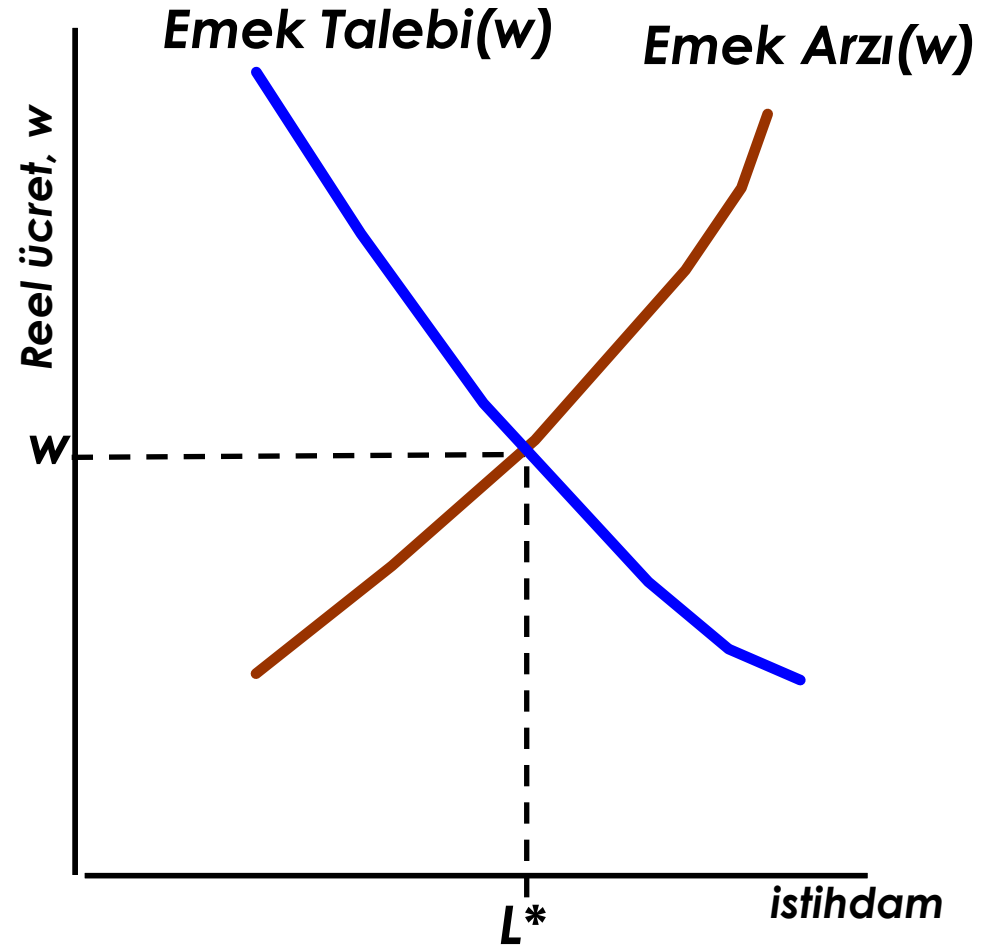
=> **Ödünleşme**

tüketim ve dinlence arasında.

- Ücret artarsa:
  - İnsanlar daha çok çalışmak ister
(mi gerçekten? İkame ve Gelir etkileri?)

İstihdamın ve Ücretlerin Belirlenmesi

- Yatırım miktarı toplam tasarruflara eşit olunca piyasa dengeye ulaşır, ve piyasadaki faiz belirlenir.

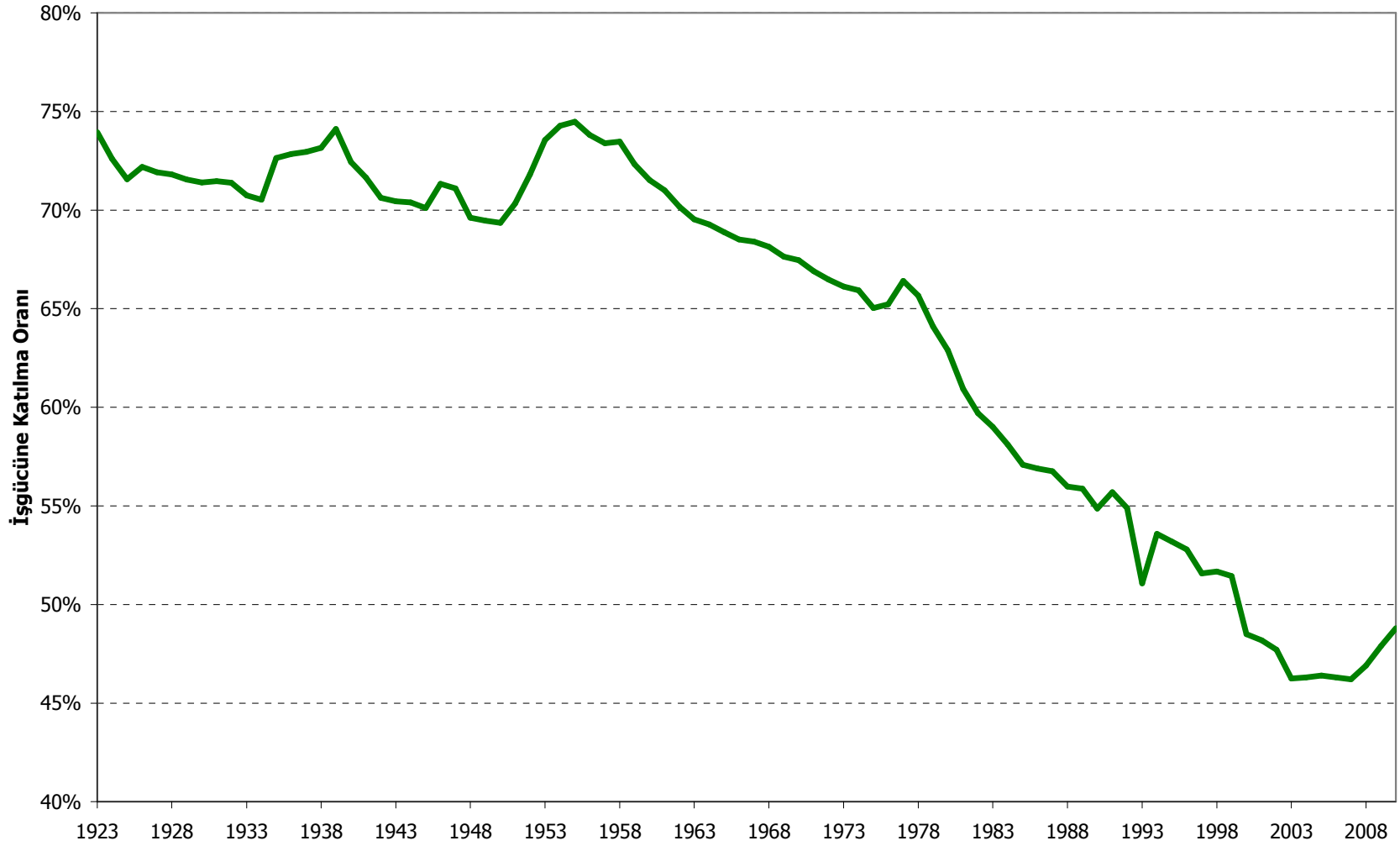

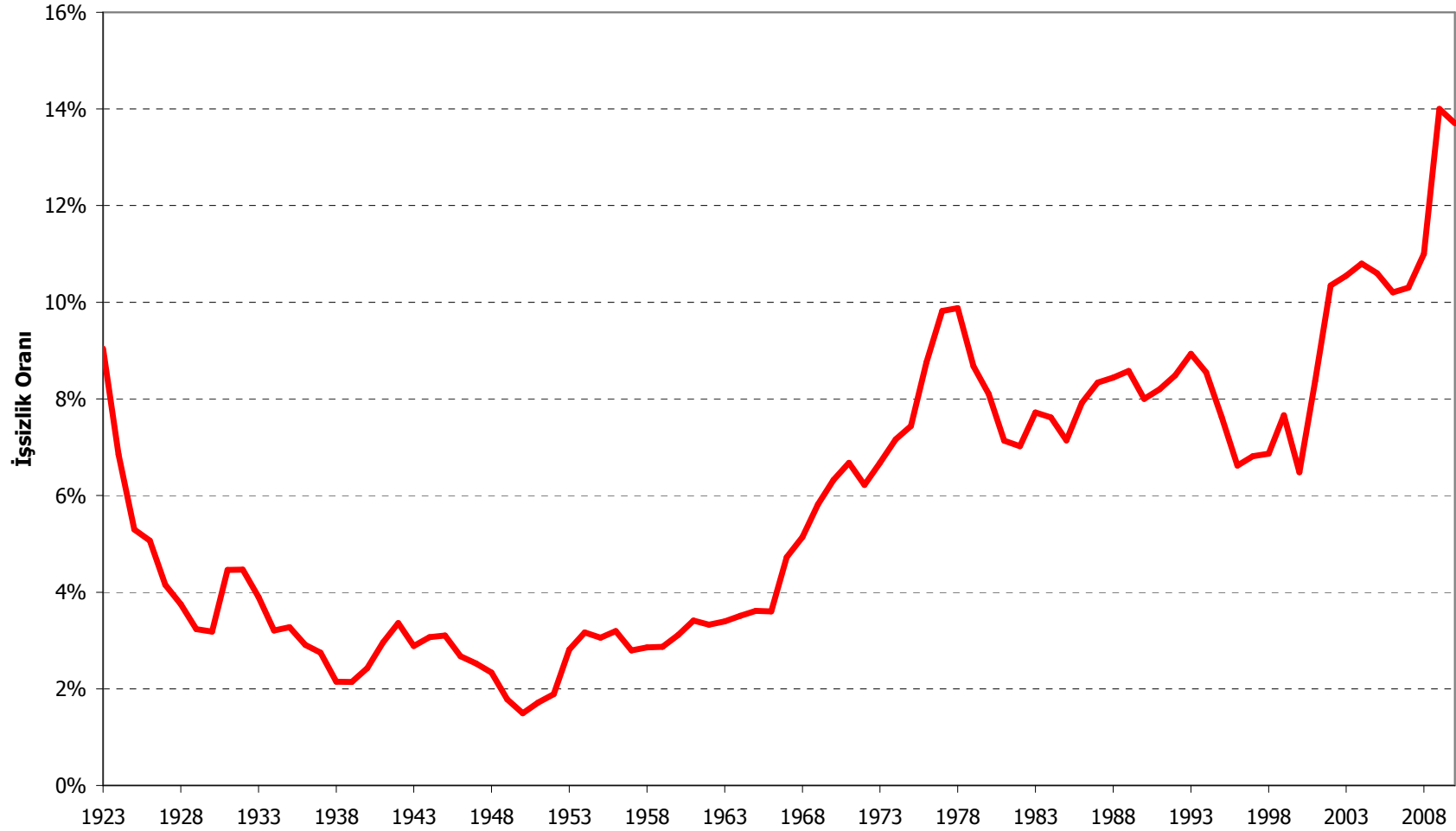
İşsizlik

- Toplam Nüfus:
  - Bağımlılar
  - Çalışma çağında nüfus
    - İşgücüne katılmayanlar
      - Emekliler,
      - Evkadınları, everkekleri,
      - Öğrenciler,
      - Ümidi olmayanlar.
    - İşgücü:
      - Çalışan
      - İşsiz

Türkiye'de İşsizlik

Türkiye'de İşsizlik

İşsizlik

- İşsizliğin maliyeti
  - Verimli olabilecek insanlar kullanılmamakta.
  - gelir dağılımı bozuluyor.
    - İşsizlerin geliri yok.
    - İşsizlik maaşı bağlansa, bu kez de çalışanlardan vergi kesmek gerekiyor.

İşsizlik

- Devamı Yarın...

İnsan Tunalı

Yatırım (diğer adıyla Sermaye Talebi)

■ Model:

□ Firma her yeni birim sermayenin (makinanın) **fayda** ve **zarar** hesabını yapar.

□ Fayda

her yeni birim sermayenin (makinanın) geliri ne kadar arttırdığı, $P \cdot MP_K$.

□ Maliyet

her yeni birim sermayenin fiyatı, r (faiz?).

Yatırım (diğer adıyla Sermaye Talebi)

■ Model:

Eğer

- $MP_K > r \quad \Rightarrow$ yatırım yap (yani makine al).
- $MP_K < r \quad \Rightarrow$ elindekini sat.
- $MP_K = r \quad \Rightarrow$ en uygun yatırım miktarı.

MP_K sermayenin marjinal getirisi ve,
 r reel faiz oranı (az sonra reel faizi tartışacağız).

Hanehalkının tasarruf kararı (veya Sermaye Arzı)

- İnsanlar ne zaman tüketeceklerine karar verirler.
- Yarınki tüketiminizin ya yarınki geliriniz yükselirse yada bugün tasarruf yapar ve artı faiz alırsanız artabilir.

=> **Ödünleşme**

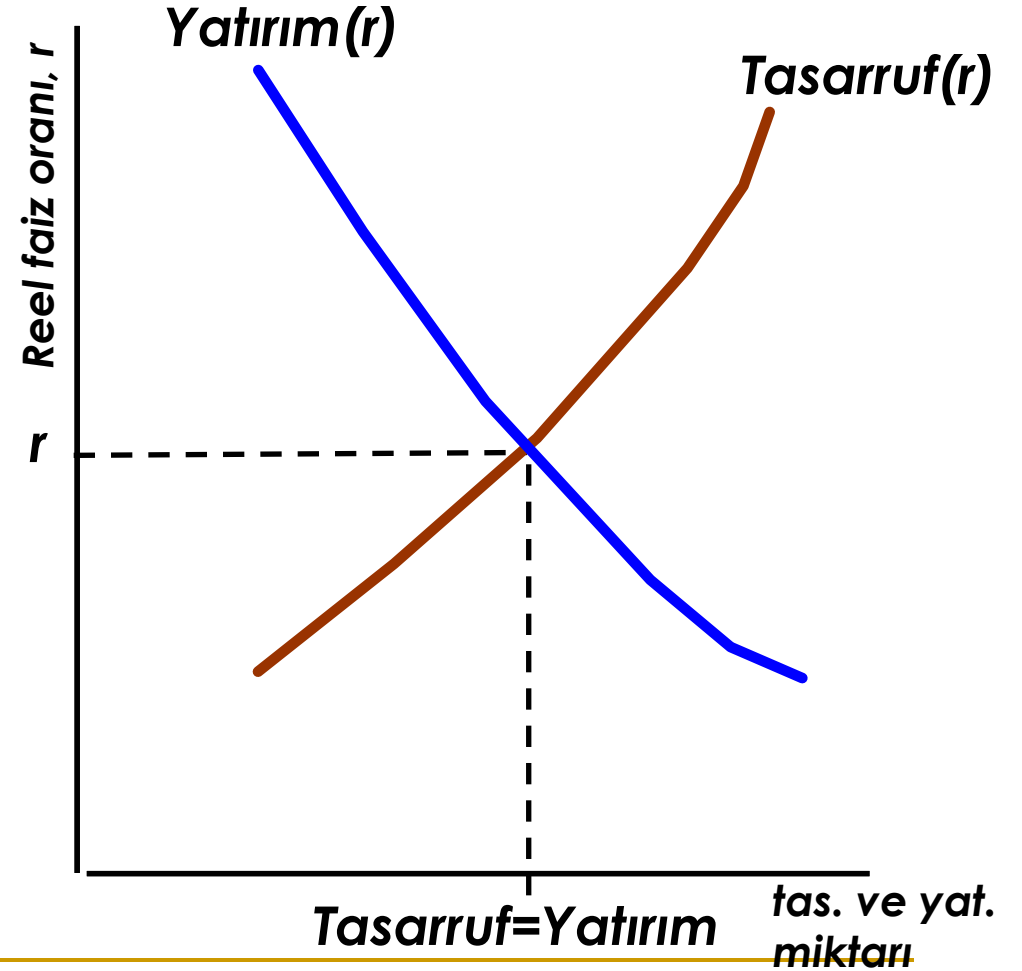
bugün tüketmek ve yarın tüketmek.

- Faiz oranında artış,
  - İnsanların daha çok tasarruf etmesine yol açar.
(mı gerçekten? İkame ve Gelir etkileri?)

Faizin Belirlenmesi

- Yatırım miktarı toplam tasarruflara eşit olunca piyasa dengeye ulaşır, ve piyasadaki faiz belirlenir.

Faiz Oranı

- Faiz, sermayenin fiyatı, bugün tüketmenin bedeli.
- Aynı zamanda bir borç alanın, borç verene söz verdiği getiri rakamıdır.
- Reel Faiz Oranı = Nominal Faiz Oranı - Enflasyon

Enflasyon ve Faiz Oranı

■ Reel ve nominal faiz oranı:

- $(1 + r) = (1 + i) / (1 + \pi)$

r reel faiz oranı, i nominal faiz oranı ve π enflasyon.

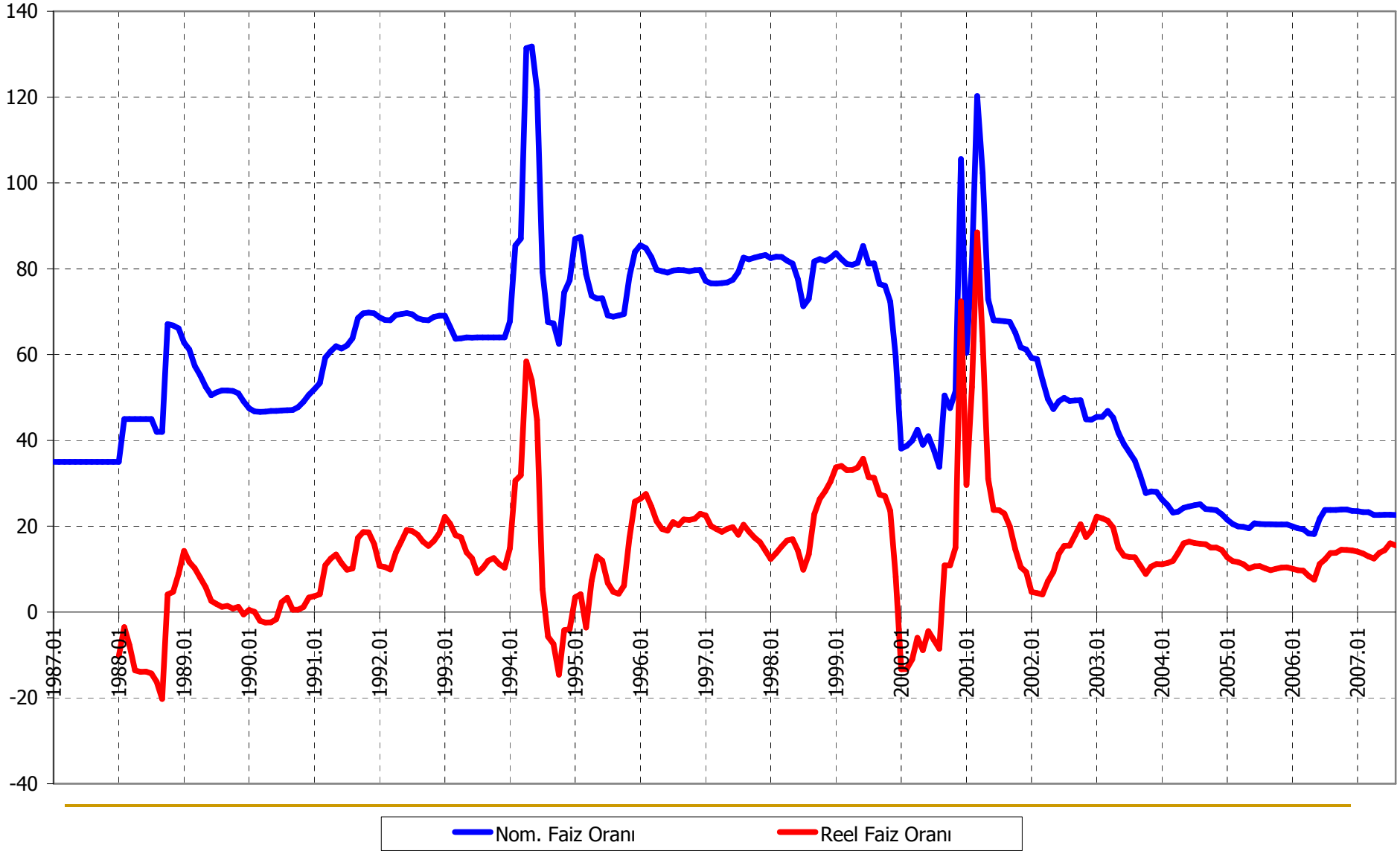
- $(1 + r)(1 + \pi) = (1 + i)$

- $1 + r + \pi + r\pi = 1 + i$

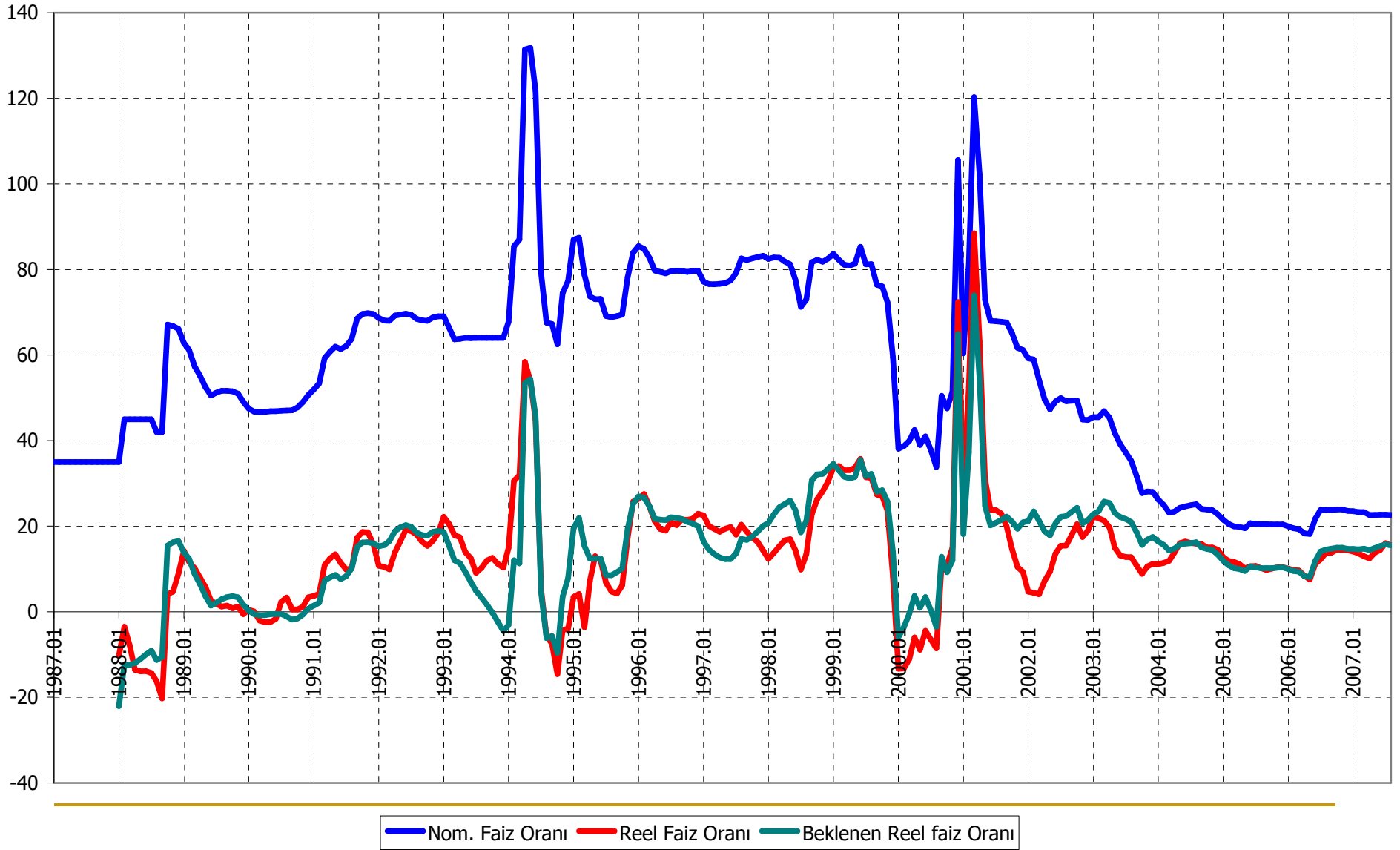
- Yaklaşık olarak,

$$r = i - \pi$$

Nominal ve Reel Faiz Oranları

Nominal ve Reel Faiz Oranları

Para ve Enflasyon

Para????

■ A)

■ B)

■ C)

■ D)

Para????

Para nedir?

İlk “paralar”

- i. Yap adası: Taş tekerlekler.
- ii. Kıymetli taşlar.
- iii. Esir kampları: Sigara.

Para nedir?

- Paranın İşlevleri

- i. Değişim aracı

- Takas

- İhtiyaçların karşılıklı örtüşmesi

- ii. Değer koruyucu

- Muz uzun süre saklanamaz

- iii. Muhasebe birimi

Para nedir?

■ Para Türleri

i. Mal (meta) Para

Değeri olan mallar

Altın

İspanyol istilasası

ii. Fiat para

İnsanlar kabul ettiği sürece sorun yoktur.

Para Arzı

- Paranın kontrolü

- i. Merkez Bankası

- Para arzını belirler.

- Bankaların rolü ve kısmî rezervler.

- ii. Para Politikası

- Açık Piyasa İşlemleri (API'ler)

- Zorunlu karşılıklar

- Reeskont Faiz Oranı

Para

■ Ölçüm:

	03.03.2006	04.03.2005	21.02.2001	
M1	37,164,458	28,016,754	7,116,660	M1
Dolasimdaki Para	18,852,849	13,503,494	2,789,061	Currency in Circulation
Vadesiz Mevduat Ticari	7,487,434	6,909,398	1,371,490	Sight Deposits Commercial
Vadesiz Mevduat	10,821,608	7,601,457	2,955,379	Sight Deposits Total
(VDSZ.M)Vadesiz Tasarruf	8,372,042	5,623,352	920,938	Sight Deposits Saving
(VDSZ.M)Vadesiz Diger	2,449,566	1,978,105	2,034,441	Sight Deposits Other
Merkez Bankasindaki Mevduat	2,566	2,405	729	Deposits at CBRT
D1 (M1-Dolasimdaki Para)	18,311,608	14,513,260	4,327,598	D1 (M1-CC)

Para

■ Ölçüm:

	03.03.2006	04.03.2005	21.02.2001	
M2	155,460,440	109,574,954	33,438,434	M2
M1	37,164,458	28,016,754	7,116,660	M1
Vadeli Mevduat	99,332,967	69,519,445	22,180,442	Time Deposits Total
(VD.M)Vadeli tasarruf	83,998,236	57,426,022	18,299,770	Time Deposits Savings
(VD.M)Vadeli Diger	15,334,731	12,093,423	3,880,672	Time Deposits Others
Vadeli Mevduat Ticari	18,963,015	12,038,755	4,141,332	Time Deposits Commercial
Mevduat Sertifikasi	0	0	0	Certificate of Deposits (CDs)
D2 (M2-M1)	118,295,982	81,558,200	26,321,774	D2 (M2-M1)
M2Y	234,410,738	179,399,612	63,069,431	M2Y
M2	155,460,440	109,574,954	33,438,434	M2
Doviz Tevdiat Hesabi (YTL)	78,950,298	69,824,658	29,630,997	F/X Deposits (YTL)
Doviz Tevdiat Hesabi (USD)	60,829	54,937	35,320	F/X Deposits (USD)

Paranın Nicelik Kuramı

- Paranın arzını Merkez bankası belirliyor.
- Peki, talep nereden geliyor?

Paranın Nicelik Kuramı

- Basit bir model:
  - İnsanlar alışveriş yapmak için paraya ihtiyaç duyarlar.
  - Paraya olan talep, gelirleriyle doğru orantılıdır:

$$M^d = k (P Y)$$

$$M^d/P = k Y$$

Paranın Nicelik Kuramı

■ Para ve Enflasyon:

- Büyüme oranlarını hesaplırsak:

$$\Delta M/M = \Delta P/P + \Delta Y/Y$$

$$\mu = \pi + \gamma$$

$$\pi = \mu - \gamma$$

Paranın Nicelik Kuramı

Enflasyon
her zaman ve her yerde
para politikasıyla
ilgili bir olgudur.

Enflasyon

Enflasyonun Sosyal Maliyetleri

- **Beklenen ve Beklenmeyen Enflasyon:**
- **Beklenen enflasyonun sosyal maliyeti:**
  - Ayakkabı köselesi maliyeti
  - Mönü maliyetleri
  - Göreli fiyat oynaklığı
  - Vergi sistemini bozması
- **Beklenmeyen enflasyonun sosyal maliyeti :**
  - Belirsizlik
  - Refahın rasgele dağılımı

Enflasyon kimin işine gelir?

■ Senyoraj (Beylik Hakkı):

- Para basarak devletin elde ettiği kazançta **senyoraj** deniyor.
- Buna aynı zamanda **enflasyon vergisi** de denir.

Enflasyonla M¼cadele

**Y¼ksek enflasyonu durdurmanın yolu
maliye politikalarından
geçer.**

Sermaye Rejimi

(Açık Ekonomi)

Ekonomi açık mı kapalı mı?

- **Kapalı bir ekonomi** diğer ülkeleri ile ilişkisi olmayan bir ekonomidir.
  - Diğer ülkelere ihraç etmez, yabancı ülkelerde ithalat yapmaz, sermaye alıp vermez.
- **Açık bir ekonomi** diğer ülkelerle serbestçe ticaret yapar.

Ekonomi açık mı kapalı mı?

- Açık bir ekonomi diğer ülkelerle iki biçimde ilişkiye girer:
  - Diğer ülkelere mal ve hizmet ihraç eder, yabancı ülkelerde mal ve hizmet satın alır.
  - Dünya finans piyasalarında sermaye alır ve satar.

Tanımlar

- **İhracat** yurtiçinde yapılan üretimin başka ülkelere satılmasıdır.
- **İthalat** başka ülkelerde üretilen mal ve hizmetlerin ülkede tüketilmesidir.
- **Cari açık** ticaretin ithalat lehine bozuk olduğu durumu gösterir.

İthalat > İhracat

Ödemeler Dengesi – I

ÖDEMELER DENGESİ ANALİTİK SUNUM								BoP ANALYTIC PRESENTATION
(Milyon ABD Dolar)		1980	1995	2005	2006	2007	2008	(Million US Dollars)
A-	CARİ İŞLEMLER HESABI	-3,408	-2,339	-22,198	-32,193	-38,311	-41,947	CURRENT ACCOUNT
1.	İhracat f.o.b.	2,910	21,636	78,365	93,612	115,361	140,799	Exports f.o.b.
2.	İthalat f.o.b.	-7,513	-34,788	-111,445	-134,669	-162,156	-193,821	Imports f.o.b.
	Mal Dengesi	-4,603	-13,152	-33,080	-41,057	-46,795	-53,022	Balance on Goods
3.	Hizmetler Dengesi: Gelir içinde Turizm	762	14,939	26,763	25,549	28,930	34,824	Services: Credit of which Tourism
4.	Hizmetler Dengesi: Gider içinde Turizm	-569	-5,319	-11,496	-11,937	-15,586	-17,703	Services: Debit of which Tourism
	Mal ve Hizmet Dengesi içinde Turizm	-4,410	-3,532	-17,813	-27,445	-33,451	-35,901	Balance on Goods and Services of which Tourism
5.	Gelir Dengesi: Gelir (Int. Earn.)	0	1,488	3,644	4,418	6,423	6,889	Income: Credit
6.	Gelir Dengesi: Gider (Int. Paym.)	-1,169	-4,693	-9,483	-11,074	-13,526	-15,048	Income: Debit
	Mal, Hizmet ve Gelir Dengesi	-5,579	-6,737	-23,652	-34,101	-40,554	-44,060	Balance on Goods, Services and Income
7.	Cari Transferler (Workers' Remit.)	2,171	4,398	1,454	1,908	2,243	2,113	Current Transfers

---

Net ihracatı neler belirler?

- Yerli ve yabancı tüketicilerin zevkleri.
- Yurt içinde ve dışındaki fiyatlar.
- Döviz kuru (az sonra...).
- Yerli ve yabancı tüketicilerin gelirleri.
- Nakliye masrafları.
- Hükümet politikaları.

Sermaye Akışı: Net Yabancı Yatırımlar

- Cari Açık nasıl finanse edilecek?
- **Net Yabancı Yatırımlar** bir ülke vatandaşlarının satın aldığı yabancı varlıklar ile yabancı ülke vatandaşlarının satın aldığı yerli varlıklar arasındaki farktır.
  - Bir Türk Japon Toyota firmasından hisse satın alıyor ve bir Japon vatandaşın Arçelik hissesi satın alıyor.

Sermaye Akışı: Net Yabancı Yatırımlar

- Eğer bir Türk yabancı hisse (finansal varlık) satın alırsa, bu Türkiye'nin net yabancı yatırımlarını arttırır.
- Eğer bir Japon Türk hükümetinin çıkardığı borçlanma senetlerinden satın alırsa, bu işlem Türkiye'nin net yabancı yatırımlarını azaltır.

Balance of Payments

(Milyon ABD Dolar)		1980	1995	2005	2006	2007	2008	(Million US Dollars)
C.	FİNANS HESABI	672	4,565	42,660	42,689	48,707	33,536	FINANCIAL ACCOUNT
8.	Yurtdışında Doğrudan Yatırım	0	-113	-1,064	-924	-2,106	-2,549	Direct Investment Abroad
9.	Yurtiçinde Doğrudan Yatırım	18	885	10,031	20,185	22,047	18,269	Direct Investment in Turkey
10.	Portföy Hesabı-Varlıklar	0	-466	-1,233	-4,029	-2,063	-1,276	Portfolio Investment- Assets
11.	Portföy Hesabı-Yükümlülükler	0	703	14,670	11,402	2,780	-3,770	Portfolio Investment- Liabilities
11.1	Hisse Senetleri		195	5,669	1,939	5,138	716	Equity Securities
11.2	Borç Senetleri		508	9,001	9,463	-2,358	-4,486	Debt Securities
12.	Diğer Yatırımlar-Varlıklar (Trade Credits)	85	-383	-578	-13,437	-4,853	-10,930	Other Investment- Assets
13.	Diğer Yatırımlar-Yükümlülükler	569	3,939	20,834	29,492	32,902	33,792	Other Investment- Liabilities
	Cari,Sermaye ve Finansal Hesaplar	-2,736	2,226	20,462	10,496	10,396	-8,411	Current, Capital and Financial Account
D.	NET HATA VE NOKSAN	1,434	2,432	2,738	129	1,619	5,653	NET ERRORS AND OMISSIONS

Net yabancı yatırımları ne etkiler?

- Yurt dışındaki reel faiz oranı.
- Yurt içindeki reel faiz oranı.
- İçerde ve dışarıdaki ekonomik ve siyasi belirsizlikler, riskler.
- Yabancıların yerli varlıklara sahip olmalarına dair kanun ve yönetmelikler.

Ticaret Açığı ve Sermaye Akışı Eşitliği

- Net ihracat (NX) ve net yabancı yatırımlar (NFI) birbirine eşit olmalı:

$$NFI = NX$$

Döviz Kurları

Nominal Döviz Kuru

- **Nominal döviz kuru** bir para biriminin diğeri cinsinden değerini gösterir
- Nominal döviz kuru iki şekilde ifade edilebilir:
  - i. Bir Türk Lirasının satın alabileceği yabancı para miktarı.
  - ii. Bir yabancı para biriminin (doların) alabileceği Türk Lirası miktarı.

Nominal Döviz Kuru

- Diyelim ki, dolar-lira döviz kuru 1 dolar = 1.5 TL olsun.
  - ⇒ Bir dolar 1.5TL satın alabilir.
  - ⇒ Bir TL $1/1.5$ (=0.66) dolar alabilir.
- Eğer bir lira daha çok yabancı para satın alabiliyorsa, lira **değer kazandı** denir.
- Eğer daha az alabilirse, lira **değer kaybetti** denir.
(**Devalüasyon** paranın başka paralar karşısında değerinin bir kerede ve yüksek oranda değer kaybetmesidir.)

Reel Döviz Kuru

- **Reel döviz kuru** ise yabancı bir malı satın alabilmek için yurt içinde üretilmiş aynı maldan ne kadar vermek gerektiğini gösterir.
- Reel döviz kuru, yerli ve yabancı malların yurtiçindeki fiyatlarını karşılaştırır.
  - Eğer bir Japon Toyota'sı, bir Türk Toyota'sından iki kat pahalı ise, reel döviz kuru $\frac{1}{2}$ 'dir. Yani bir Türk Toyota'sı yarım Japon Toyota'sı alabilir demektir.

Reel Döviz Kuru

- Reel döviz kuru nominal döviz kuru ve iki ülkedeki aynı malın fiyatları arasındaki farka bağlıdır.

Reel Döviz Kuru

$$\text{Reel Döviz Kuru} = \frac{1}{\text{Nom. Döviz Kuru}} \times \frac{\text{Türk Fiyatı}}{\text{Yabancı Fiyat}}$$

Reel Döviz Kuru

- Diyelim ki, bir Toyota Corolla'nın fiyatı Türkiye'de 45,350 TL olsun. Ancak aynı araba ABD'de 15,450 \$ olsun.
- Ve yine varsayalım ki, nominal döviz kuru 1.5TL/1\$.
- O zaman reel döviz kuru:

$$\frac{\frac{\$1}{1.5\text{TL}} \times \frac{45,350 \text{ TL}}{\text{Toyota Corolla}}}{\frac{\$15,450}{\text{Toyota Corolla}}} = 1.96$$

Reel Döviz Kuru

- Reel döviz kuru ithalatı ve ihracatı belirleyen en önemli unsurdur.
- TL'nin değer kaybetmesi Türk mallarının yabancı mallara göre daha ucuz olması anlamına gelir.
- Bu yabancıların Türk mallarına yönelmesine, dolayısıyla ihracatın artmasına neden olur.
- Aynı zamanda, Türk malları ucuzladığı için, Türklerin daha çok yerli üretim tüketmelerine yol açar.

Satın Alma Gücü Paritesi

- ◆ **Satın Alma Gücü Paritesi Kuramı**'na göre, herhangi bir ülkenin bir birim parası her yerde aynı miktarda mal satın alabilmelidir.
- ◆ Eğer bir malın fiyatı her yerde değişiyorsa, kâr fırsatı doğar.
- ◆ Farklı ülkelerdeki piyasalarda oluşan farklı fiyatlardan yararlanmaya **arbitraj** deniyor.

Satın Alma Gücü Paritesi

- ◆ Eğer arbitraj gerçekleşirse, bütün ülkelerdeki fiyatlar birbirlerine eşitlenir.
- ◆ Dolayısıyla, döviz kuru, satın alma gücü paritesinin tutmasını sağlayacak biçimde değişir.

Türkiye'de Reel Döviz Kuru

Ekonomik Dalgalanmalar

Kısa vade dalgalanmalar

- Ekonomi yıldan yıla dalgalanmalar gösterir.
- **Resesyon (durgunluk)** GSYİH'nin düştüğü, gelirlerin azaldığı ve işsizliğin arttığı bir dönemdir.
- **Depresyon** şiddetli resesyona verilen isimdir.

Ekonomik dalgalanmalar için küçük bir model

- ◆ İki değişken üzerinde duruyoruz:
  - ◆ Ekonomideki üretimi ölçmek üzere GSYİH,
  - ◆ Genel fiyat seviyesini ölçmek için TÜFE.

Ekonomik dalgalanmalar için küçük bir model

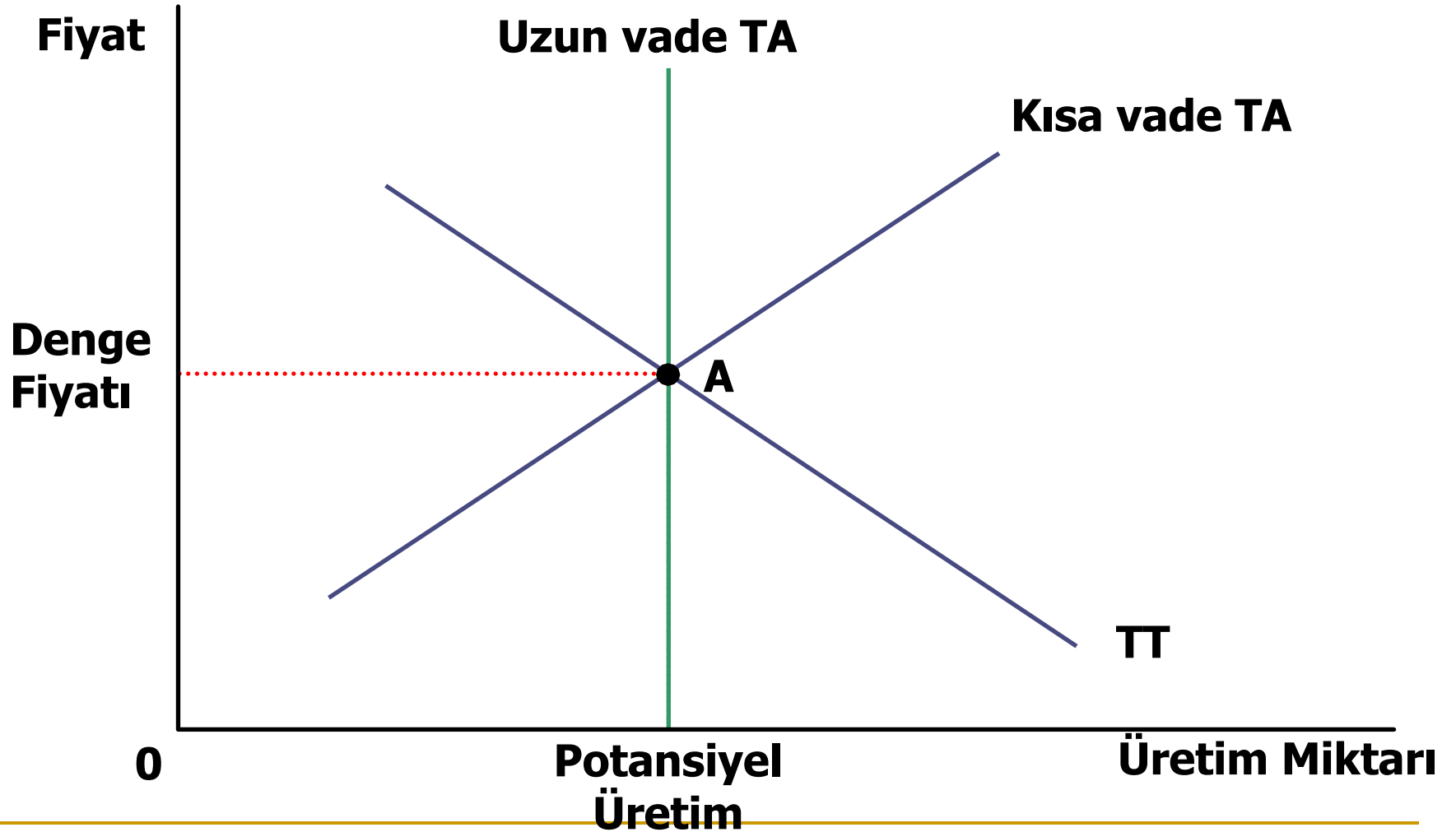
- Bu basit model **toplulaştırılmış talep (TT)** ve **toplulaştırılmış arz (TA)** üzerine kuruludur.,
- Ekonominin uzun dönemdeki trendi (eğilimi) etrafındaki dalgalanmaları açıklamaya çalışır.

Toplulaştırılmış Talep ve Arz

- ◆ Toplulaştırılmış talep, her zamanki gibi, aşağı doğru eğimlidir.
- ◆ **Uzun vadede**, toplulaştırılmış arz eğrisi **diktir**. (Ekonominin potansiyel üretim miktarını gösterir.)
- ◆ **Kısa vadede** ise, toplulaştırılmış arz eğrisi **yukarı doğru eğimlidir**.

Ekonominin Dengesi

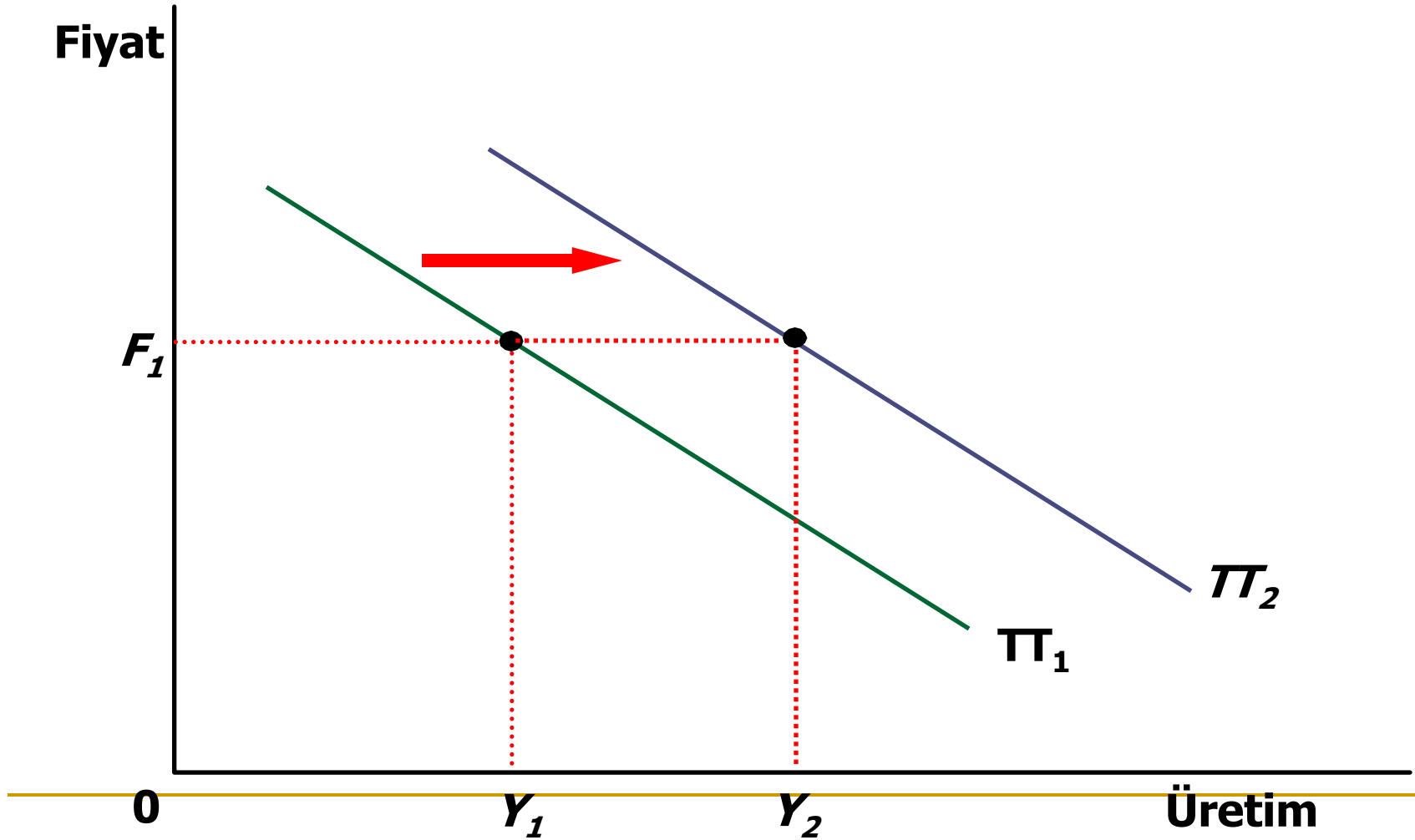
TT neden sağa sola oynar?

- ◆ TT fiyat arttıkça talebin azaldığını, fiyat düştükçe de talebin arttığını gösteriyor.
- ◆ Ancak, bunun dışında bir çok faktör TT'yi etkiler.
- ◆ Bu faktörlerden herhangi biri değiştiğinde TT sağa veya sola doğru kayar.

TT neden sağa sola oynar?

- ◆ Tüketimden kaynaklanan oynamalar
(vergi kesintileri, gelecek beklentilerinde iyileşme...)
- ◆ Yatırımlardan kaynaklanan oynamalar
(gelecekte verimlilik artışı olacak beklentisi...)
- ◆ Kamu harcamlarından kaynaklanan oynamalar
(yeni yol yapımı, savunma harcamalarında artış...)
- ◆ Dış ticaretten kaynaklanan oynamalar
(yurt dışında ani gelir artışı...)

TT neden sağına sola oynar?

TT oynamaları

- ◆ Kısa vadede, TT'de oynamalar ekonomide üretim miktarının artmasına ya da azalmasına yol açar.
- ◆ Uzun vadede ise, TT'deki oynamalar sadece fiyatların yükselmesine yol açar, üretimde bir değişikliğe neden olmaz.

TT'deki Oynama Sonrası Denge

